

MINISTERSTWO OŚWIATY

INSTRUKCJA PROGRAMOWA
DLA OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH LICEÓW DLA PRACUJĄCYCH
NA ROK SZKOLNY 1957/58

HISTORIA

KLASY VIII—XI

WARSZAWA 1958

PAŃSTWOWE ZAKŁADY WYDAWNICTW SZKOLNYCH

6
58)

Pl 7-46(1,58)

Historia : klasy VIII - XI : instrukcja programowa dla ogólnokształcących liceów dla pracujących na rok szkolny 1957/58 / Ministerstwo Oświaty. -

Wyd. 1. - Warszawa : Państw. Zakł. Wydawn. Szkol., 1958. - 32 S.

Einheitssacht.: Lehrplan <Polska> / Geschichte / 1958

Als Kopie vorhanden

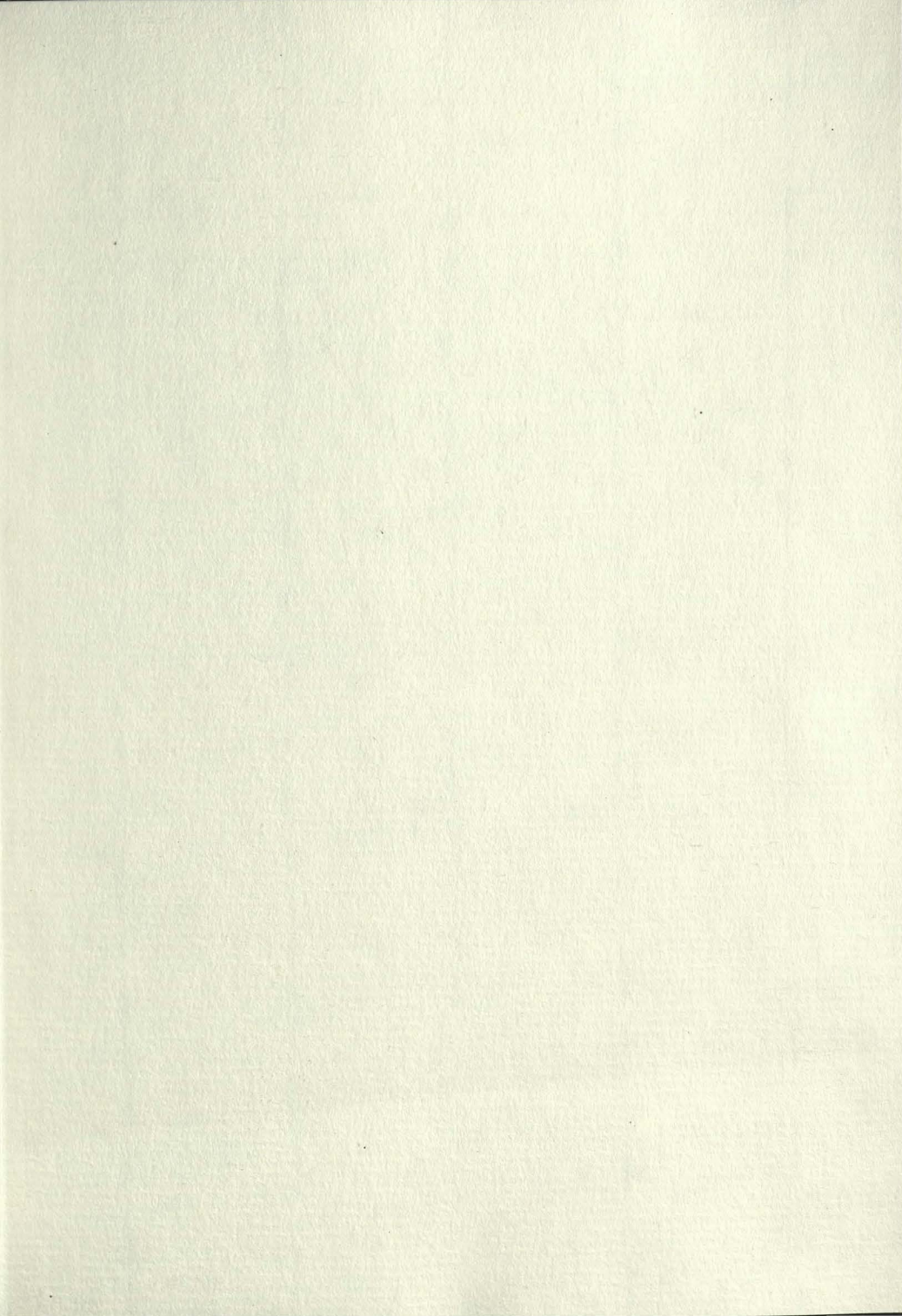
Allgemeinbild. Lyzeum für Werktätige

94/1546

Georg-Eckert-Institut BS78

1 070 652 6

INSTRUKCJA PROGRAMOWA
DLA OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH LICEÓW DLA PRACUJĄCYCH
NA ROK SZKOLNY 1957/58

HISTORIA

KLASY VIII—XI

WARSZAWA 1958
PAŃSTWOWE ZAKŁADY WYDAWNICTW SZKOLNYCH

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
-Schulbuchbibliothek -

99/1546

PL

2-46

(158)

PAŃSTWOWE ZAKŁADY WYDAWNICTW SZKOLNYCH — WARSZAWA 1958

Wydanie pierwsze	Oddano do składania 28 X 1958 r
Nakład 2001-4500+33 egz.	Podpisano do druku 7 XI 1958 r.
Arkuszy druk. 2.	Druk ukończono w listopadzie 1958 r.
Arkuszy wyd. 1,61	Zam. nr 1235

Papier druk. sat. kl. VII 60 g. 61×86 cm, z Fabryki Papieru w Częstochowie M-32

ZAKŁADY GRAFICZNE PZWS W ŁODZI

Ilość godzin lekcyjnych, jaką należy przeznaczyć na przerobienie poszczególnych zagadnień, ustala nauczyciel przedmiotu. Liczby podane w programie mają tylko charakter orientacyjny.

KLASA VIII

(2 godziny tygodniowo)

WSTĘP

Historia — jako nauka o rozwoju społeczeństw.

Źródła historyczne. Rachuba czasu w nauce historii.

EPOKA WSPÓLNOTY PIERWOTNEJ

I. Najniższy stopień rozwoju społeczeństwa ludzkiego — okres dzikości. Pojawienie się człowieka. Pierwsze narzędzia. Odkrycie ognia i jego znaczenie. Praca zespołowa. Wspólnota rodowa.

II. Wyższy stopień rozwoju społeczeństwa ludzkiego — okres barbarzyństwa. Rozwój narzędzi pracy. Narzędzia z kamienia gładzonego. Początki obróbki metali. Początki życia osiadłego i gospodarki pastersko-rolniczej. Społeczny podział pracy. Początki wymiany.

Ród macierzysty i ojcowski. Plemię. Rozkład wspólnoty rodowej.

III. Życie ludzi pierwotnych. Znaczenie pracy w rozwoju społeczeństwa pierwotnego. Początki wierzeń religijnych i ich znaczenie.

Wschód starożytny

I. Egipt

Położenie geograficzne. Ludność i jej zajęcia. Ustrój społeczny. Ustrój polityczny państwa egipskiego. Rola kapłanów. Kultura egipska: religia, pismo, nauka, architektura, sztuka.

II. Państwo babilońskie

Położenie geograficzne. Zajęcia ludności. Rozwój rzemiosła i handlu. Kodeks Hammurabiego. Kultura babilońska: religia, pismo, nauka.

III. Fenicja

Położenie geograficzne. Żegluga i handel morski. Kultura: pismo, religia, technika. Pośrednictwo kulturalne.

IV. Persja

Położenie geograficzne. Zajęcia ludności. Podboje perskie. Organizacja monarchii Dariusza.

V. Indie

Położenie geograficzne. Zajęcia ludności. Braminizm — ustrój kastowy. Buddyzm. Kultura Indii.

VI. Chiny

Położenie geograficzne. Zajęcia ludności. Wynalazki i odkrycia. Pismo. Budownictwo.

Grecja starożytna

I. Najdawniejszy okres dziejów Grecji

1. Grecja Homera

Położenie geograficzne. Źródła wiadomości o najdawniejszych dziejach Grecji — Iliada i Odyseja. Przejście od organizacji rodowej do niewolnictwa.

Powstanie państwa (polis). Ustrój polityczny.

2. Kultura najdawniejszej Grecji

Wierzenia religijne. Igrzyska. Wyrocznie. Amfitrionie.

3. Kolonizacja grecka (VIII—VI w. p.n.e.)

Rozwój gospodarczy. Zasięg i główne szlaki kolonizacji. Skutki kolonizacji.

II. Dwa typy struktury gospodarczo-społecznej „polis“ greckich na przykładzie Aten i Sparty

1. Sparta

Położenie kraju. Ustrój społeczny Sparty: spartiaci, perioj-kowie, heloci. Ustrój polityczny.

Wychowanie i obyczaje Spartiatów. Siła zbrojna. Podboje. Związek Peloponeski.

2. Ateny

Początki państwa ateńskiego. Rozwój rzemiosła i handlu — przejście do gospodarki towarowo-pieniężnej. Ruina gospodarstw chłopskich.

Walka o demokrację w Atenach. „Prawa krwią pisane“ — prawa Drakona. Reformy Solona (r. 594 p.n.e.) i ich następstwa. Reformy Klistenesa. Demokracja właścicieli niewolników.

III. Wojny perskie (V w. p.n.e.). Rozkwit Aten

1. Wojny perskie

Przyczyny wojen. Wyprawa perska na Grecję — Maraton. Walka stronnictw politycznych (Temistoklesa i Arystydesa) w Atenach. Budowa floty wojennej.

Wyprawa Kserksesa i zjednoczenie Greków w walce z najeźdźcą. Termopile. Salamina. Związek morski — hegemonia Aten.

2. Ateny po wojnach perskich

Rozwój gospodarczy Aten. Reformy i polityka społeczna Peryklesa. Rozwój niewolnictwa i rola niewolników w życiu gospodarczym.

IV. Kultura grecka (w VI—IV w. p.n.e.)

Podstawy gospodarcze kultury greckiej. Filozofia (Demokryt, Sokrates, Platon, Arystoteles). Początki nauk. Geografia. Historia (Herodot, Tucydides).

Powstanie i rozwój teatru. Poeci greccy (Ajschylos, Sofokles, Eurypides, Arystofanes).

Architektura grecka — style: dorycki, joński, koryncki. Budowle na Akropolu. Rzeźba grecka — Fidiasz.

V. Grecja pod panowaniem Macedonii

Przyczyny upadku politycznego Grecji. Macedonia pod panowaniem Filipa II. Walki wewnętrzne w Atenach. Demostenes. Cheronea (338 r. p.n.e.).

Monarchia Aleksandra Macedońskiego. Podbój Persji. Organizacja monarchii Aleksandra i jej rozpad.

VI. Kultura hellenistyczna

Najważniejsze ośrodki: Aleksandria, Pergamon, Rodos. Rozwój nauk. Muzeum w Aleksandrii. Biblioteka aleksandryjska. Uczni: Euklides, Archimedes, Ptolomeusz, Eratostenes. Sztuka i architektura.

Rzym

I. Najdawniejsze dzieje Rzymu (VII—III w. p.n.e.)

1. Położenie geograficzne Italii. Ludność i jej zajęcia. Początki Rzymu. Ustrój społeczny i polityczny w okresie królestwa.

2. Republika rzymska i jej ustrój. Walka plebejuszów z patrycjuszami o ziemię i prawa. Podbój i zjednoczenie Italii.

II. Opanowanie basenu Morza Śródziemnego (w III—II w. p.n.e.)

1. Pierwsza wojna punicka: przyczyny wojen, charakterystyka przebiegu, zabór Sycylii przez Rzym. Druga wojna punicka. Hannibal i jego wyprawa na Rzym. Bitwa pod Kannami. Obrońcy Rzymu: Scypion.

2. Trzecia wojna punicka. Zburzenie Kartaginy (146 r. p.n.e.). Prowincja Afryka.

Opanowanie Macedonii i Grecji oraz Azji Mniejszej.

III. Republika rzymska po opanowaniu basenu Morza Śródziemnego

1. Rozkwit gospodarki opartej na niewolnictwie. Organizacja prowincji

Rolnictwo: wielkie latyfundia, ruina drobnej własności. Rzemiosło. Handel światowy.

Przemiany społeczne: nobilowie, ekwici, proletariat miejski; niewolnicy. Powstanie niewolników na Sycylii.

2. Walka o reformę rolną

Sytuacja chłopów rzymskich w II w. p.n.e. Bracia Grakhowie. Ustawa o reformie rolnej Tyberiusza Grakcha (133 r. p.n.e.) i walka z nią.

Reformy Gajusa Grakcha (123 r. p.n.e.). Popularzy i optymaci. Załamanie się reform. Znaczenie działalności braci Grakchów.

3. Upadek republiki rzymskiej

Zaostrzenie się sprzeczności klasowych na przełomie II i I w. Powstania niewolników — powstanie Spartakusa (73 r. p.n.e.) i jego następstwa.

Działalność polityczna i wojskowa Mariusza i Sulli. Pierwszy

triumwirat (60 r. p.n.e.). Gajus Juliusz Cezar. Podbój Galii. Dyktatura i śmierć Cezara.

Drugi triumwirat. Walka Oktawiana z Antoniuszem: bitwa pod Akcjum (31 r. p.n.e.). Opanowanie Egiptu. Upadek republiki rzymskiej.

4. Kultura rzymska w dobie republiki

Wierzenia starorzyskie. Wpływy greckie. Rozwój prawa. Retoryka — Cyncero. Historiografia — Cezar. Reforma kalendarza.

IV. Cesarstwo rzymskie w okresie rozkwitu w II i I w. p.n.e.

1. Pryncypat

Jedynowładztwo Oktawiana Augusta. Zachowanie pozorów republiki. Kult panującego. Największy zasięg terytorialny cesarstwa (Trajan, Marek Aureliusz). Obrona granic.

2. Kultura rzymska w czasach cesarstwa

Literatura „złotego wieku“ (Owidiusz, Wergiliusz, Horacy). Historiografia (Liwiusz). Rozwój prawa rzymskiego i jego osiągnięcia.

Architektura rzymska — styl. Budowle: Forum Romanum, Kapitol. Technika: akwedukty, termy. Rozbudowa dróg. Romanizacja prowincji.

V. Rozkład cesarstwa rzymskiego

1. Stosunki gospodarczo-społeczne i polityczne w III i IV w.

Kryzys gospodarki latyfundijskiej. Kolonaty. Anarchia wewnętrzna. Wprowadzenie dominatu. Dioklecjan. Podział cesarstwa na wschodnie i zachodnie.

2. Chrześcijaństwo

Początki chrześcijaństwa. Prześladowania chrześcijan. Sojusz cesarstwa z Kościołem.

3. Plemiona germańskie

Wspólna własność ziemi. Rozkład ustroju rodowego. Królowie — wodzowie. Najazdy na państwo rzymskie. Wierzenia.

VI. Słowianie w epoce wspólnoty pierwotnej

Siedziby i zajęcia pierwotnych Słowian. Rozkład wspólnoty rodowej u Słowian. Wędrowki Słowian.

VII. Upadek cesarstwa zachodnio-rzymskiego

Rewolucyjne ruchy i wspólne wystąpienia niewolników, kolonów i barbarzyńców na terenie całego imperium. Wędrowki ludów. Opanowanie prowincji zachodnich przez barbarzyńców. Upadek cesarstwa zachodnio-rzymskiego (476 r.).

VIII. Próby odbudowy cesarstwa rzymskiego

Cesarstwo bizantyjskie za Justyniana. Organizacja państwa. Kodyfikacja prawa rzymskiego (529 r.). Rola gospodarcza i kulturalna Bizancjum. Podboje.

Przydział godzin na realizację poszczególnych działów programu:

1. Wstęp i epoka wspólnoty pierwotnej	3 godz.
2. Wschód starożytny	12 „
3. Grecja	21 „
4. Rzym	28 „
Razem: 64 godz.	

KLASA IX

(2 godziny tygodniowo)

EPOKA FEUDALIZMU

Początki feudalizmu (wczesne średniowiecze)

1. Państwo Franków

Podbój Galii przez Franków. Powstanie wielkiej własności ziemskiej. Monarchia Karola Wielkiego. Koronacja Karola Wielkiego (800 r.). Kultura: dwór, początki szkolnictwa i literatury.

2. Gospodarstwo i społeczeństwo feudalne

Gospodarka naturalna. Wielka własność ziemska. Hierarchia feudalna. Położenie ludności chłopskiej. Zaczątki miast.

3. Arabowie

Półwysep Arabski: warunki geograficzne i ludność. Mahomet i jego nauka. Powstanie i rozwój państwa arabskiego. Kultura arabska.

4. Tworzenie się państw feudalnych w Europie (w. IX—XI)

Rozkład monarchii Karola Wielkiego — traktat w Verdun (843). Powstanie Francji, Niemiec i Włoch. Początki Anglii.

Powstanie cesarstwa rzymskiego narodu niemieckiego (962). Początki Czech: powstanie państwa, przyjęcie chrześcijaństwa. Początki Węgier: najazd Madziarów, chrystianizacja.

Ruś Kijowska (IX—XI w.). Tworzenie się państwa. Przyjęcie chrześcijaństwa z Bizancjum — Włodzimierz. Państwo ruskie za Jarosława Mądrego: „Ruska Prawda“. Feudalne rozdrobnienie.

5. Kształtowanie się feudalnego państwa polskiego. Organizowanie się państwa polskiego

Rozmieszczenie plemion polskich w dorzeczu Odry i Wisły. Początki gospodarki wczesnofeudalnej. Ośrodki tworzenia się państwa Polan i Wiślan. Państwo polskie za Mieszka I.

Polska za Bolesława Chrobrego. Polityka zagraniczna Bolesława Chrobrego: zjazd gnieźnieński i jego znaczenie. Obronne wojny Bolesława Chrobrego z cesarstwem i pokój w Budziszynie (1018). Stosunki z Rusią Kijowską. Koronacja Bolesława Chrobrego (1025).

6. Rozprzężenie i odbudowa państwa

Koalicja antypolska za panowania Mieszka II i utrata ziem. Powstanie ludowe przeciwko możnym i Kościołowi. Odbudowa państwa przez Kazimierza Odnowiciela.

7. Polska w okresie walk cesarstwa z papieżem

Bolesław Śmiały i jego dążenie do uniezależnienia się od cesarstwa. Koronacja Bolesława Śmiałego (1076). Wzrost roli możnych. Walka stronnictw. Sprawa biskupa Stanisława. Klęska i wygnanie Bolesława Śmiałego. Wzrost znaczenia możnych za Władysława Hermana.

8. Polityka Bolesława Krzywoustego

Walka o jedność państwa. Wojna z cesarzem Henrykiem V o niepodległość Polski. Przyłączenie i organizacja Pomorza. Statut Bolesława Krzywoustego (1138) i jego następstwa.

9. Stosunki gospodarczo-społeczne i polityczne

Dalszy wzrost wielkiej własności. Zróżnicowanie społeczne ludności. Władza książęca i zasady następstwa tronu. Organizacja państwa: urzędy, organizacja grodowa. Siła zbrojna. Produkcja i wymiana. Rola Kościoła.

Rozkwit feudalizmu w XI—XV w.

1. Wyprawy krzyżowe w XI—XIII w.

Przyczyny wypraw krzyżowych. Sobór w Clermont 1095 r. I wyprawa krzyżowa — powstanie i organizacja państwa Jerozolimskiego. Charakter dalszych wypraw krzyżowych. Skutki wypraw krzyżowych.

2. Europa po krucjatach

Rozwój życia gospodarczego: rozwój rolnictwa (plug żelazny i trójpolówka, gospodarka czynszowa). Rozwój miast. Rzemiosło i jego organizacja cechowa. Rozwój handlu i jego organizacja. Hanza. Organizacja samorządu miejskiego.

Kultura średniowieczna. Wpływy Kościoła na kulturę średniowieczną. Szkoły, uniwersytety i ich organizacja. Architektura: styl romański i gotycki. Rola Kościoła w XII—XIII wieku.

3. Francja i Anglia w XII—XV w.

Walka o umocnienie władzy królewskiej we Francji. Zatarg Filipa Pięknego z papieżem. Powstanie Stanów Generalnych (1302).

Rozwój gospodarczy Anglii. Wielka Karta Wolności (1215). Początki parlamentu w Anglii.

Przyczyny i wybuch wojny stuletniej. Zakieria. Joanna d'Arc. Powstanie chłopskie w Anglii (Wat Tyler). Skutki wojny stuletniej dla Francji i Anglii.

1. Rozbicie dzielnicowe

Przyczyny rozbicia feudalnego. Walka o dzielnicę krakowską i upadek władzy książęcej. Kazimierz Sprawiedliwy. Wzrost rozdrobnienia dzielnicowego.

Zagrożenie zewnętrzne Polski — Polska a Niemcy w XII—XIII w.: oderwanie Pomorza Zachodniego, ¹¹⁸¹ podboje ziem Słowian nadłabskich, ¹²⁰⁰ utrata ziemi lubuskiej, ¹²²⁶ Sprowadzenie Krzyżaków. Najazd Tatarów. 1220

2. Przemiany gospodarcze i społeczne w XII i XIII w.

Podstawa wzrostu włości feudalnej, nadania, zabory, kardunek. Immunitety. Osadnictwo wsi na prawie czynszowym i jego następstwa: samorząd wiejski, nowa forma renty, rozwój rolnictwa.

Osadnictwo miast na prawie czynszowym. Organizacja samorządu miejskiego. Rozwój rzemiosła i handlu. Gospodarka towarowo-pieniężna. Ludność miejska.

3. Zjednoczenie państwa

Czynniki ułatwiające i utrudniające zjednoczenie. Koronacja Przemysława II (1295). Rządy Wacławów czeskich w Polsce.

Walka Władysława Łokietka o zjednoczenie państwa. Utrata Pomorza Gdańskiego. Oderwanie Śląska. Koronacja Łokietka (1320). Walka z Krzyżakami — Płowce.

Monarchia stanowa w Polsce

1. Monarchia Kazimierza Wielkiego

Polityka zagraniczna. Sprawa Śląska i Pomorza. Zajęcie Rusi Czerwonej. Próby odzyskania Pomorza Zachodniego. Wzrost międzynarodowego znaczenia Polski.

Wzrost władzy królewskiej. Ustawodawstwo wiślicko-piotrkowskie. Organizacja obrony kraju. Ukształtowanie się stanów w Polsce. Rozwój miast i życia gospodarczego. Akademia krakowska. Budownictwo w stylu gotyckim.

2. Rządy andegaweńskie w Polsce

Unia personalna polsko-węgierska. Wzrost znaczenia możnych. Przywilej koszycki (1374). Jadwiga na tronie polskim.

3. Unia polsko-litewska

Przyczyny zbliżenia polsko-litewskiego. Akt w Krewie (1385). Koronacja Jagiełły i chrzest Litwy. Dążenia separatystyczne na Litwie.

Wielka wojna z Zakonem (1409—1411). Zwycięstwo nad Krzyżakami pod Grunwaldem (1410) i jego następstwa. Unia w Horodle (1413).

4. Wzrost międzynarodowego znaczenia Czech i Polski w XV w.

Ruch husycki w Czechach i jego podłoże. Jan Hus. Sobór w Konstancji. Wojny husyckie i ich historyczne znaczenie.

Ruch husycki w Polsce. Odrzucenie korony czeskiej przez Władysława Jagiełłę. Utrwalenie się wpływów wielmożów — Zbigniew Oleśnicki. Druga unia polsko-węgierska. Warna (1444). Upadek Konstantynopola (1453).

Rządy Kazimierza Jagiellończyka w Polsce. Walka króla w sojuszu ze szlachtą przeciw możnowładztwu. Wojna trzynastoletnia z Zakonem (1454—1466). Pokój w Toruniu (1466).

Rozkład feudalizmu i początki kapitalizmu

I. Wielkie odkrycia geograficzne i początki ruchu kolonialnego

Odkrycia geograficzne i pierwsze podboje kolonialne

Przyczyny odkryć geograficznych: udoskonalenie techniki, żegluga, wynalazki naukowe, gospodarcze przyczyny odkryć.

Główne odkrycia geograficzne: odkrycie Ameryki — Krzysztof Kolumb (1492), dotarcie do Indii — Vasco da Gama (1498), opłynięcie kuli ziemskiej — Magellan (1519—1522).

Europejska polityka kolonialna

Podbój Ameryki środkowej i południowej. System eksploatacji kolonialnej i handel niewolnikami.

Skutki odkryć i podbojów. Zmiana dróg handlowych. Rozwój handlu międzynarodowego. Giełda w Antwerpii. Rewolucja cen i jej następstwa.

II. Humanizm i Odrodzenie we Włoszech

Humanizm — ideologia doby Odrodzenia. Podłoże gospodarczo-społeczne Odrodzenia. Autorytet antyku. Literatura piękna: Dante, Boccaccio, Petrarca.

Rozwój architektury, rzeźby i malarstwa: Leonardo da Vinci, Michał Anioł, Rafael Santi. Wkład poszczególnych narodów w kulturę Odrodzenia.

III. Reformacja w Europie

1. Reformacja i wojna chłopska w Niemczech

Przyczyny reformacji: gospodarcze, społeczne, polityczne, religijne. Wystąpienie Lutera. Dwa obozy reformacji: Marcin Luter i Tomasz Münzer. Wojna chłopska w Niemczech (1525). Znaczenie ruchu reformacyjnego w Niemczech.

2. Zasięg reformacji w Europie

Podłoże reformacji we Francji. Kalwin i jego działalność. Ideologia kalwinizmu. Hugonoci i wojny religijne we Francji — (noc św. Bartłomieja). Henryk IV Burbon. Edykt nantejski (1598).

Szerzenie się reformacji w krajach skandynawskich. Zerwanie Anglii z Rzymem (1534), kościół anglikański. Rozwój gospodarczy Anglii za Elżbiety.

3. Hiszpania, Niderlandy i kontrreformacja

Hiszpania za Filipa II. Walka Niderlandów o niepodległość i swobody religijne. Wybuch rewolucji i udział w niej mas ludowych. Unia w Utrechcie (1579) — powstanie Rzeczypospolitej Zjednoczonych Prowincji.

Kontrreformacja i reakcja katolicka. Rola Habsburgów w obozie katolickim. Sobór trydencki. Rola Jezuitów. Prześladowanie uczonych: dzieła Kopernika i Modrzewskiego, Giordano Bruno. Galileusz.

IV. Przemiany gospodarczo-społeczne w Polsce w XV—XVI w. Kształtowanie się Rzeczypospolitej szlacheckiej

1. Rozwój przywilejów szlacheckich

Walka szlachty o swobody osobiste i władzę: przywilej ko-szycki, statut warcki, przywilej jedlneńsko-krakowski. Przymierze Kazimierza Jagiellończyka ze szlachtą przeciwko możnowładztwu. Przywileje niezawskie (1454). Przywileje gospodarcze i polityczne na przełomie XV—XVI w., statut piotrkowski, konstytucja „Nihil novi”. Powstanie i organizacja sejmu walnego.

2. Stosunki gospodarczo-społeczne

Powstawanie gospodarki folwarcznej i folwarku pańszczyźnianego. Ustawodawstwo antychłopskie. Obciążenie ludności chłopskiej. Walka chłopów z uciskiem feudalnym.

Rozwój miast. Miasta polskie w XV i XVI w. Rozwój rzemio-sła i handlu. Rozwój górnictwa i hutnictwa. Szlachecka polityka upośledzenia miast.

V. Rozkwit Rzeczypospolitej szlacheckiej

1. Humanizm i Odrodzenie w Polsce. „Złoty wiek“ kultury polskiej

Humanizm w Polsce. Rozkwit Akademii Krakowskiej w XV i w początkach XVI stulecia. Mikołaj Kopernik i jego dzieła.

Rozwój architektury, rzeźby i malarstwa. Kraków jako ośrodek kultury Odrodzenia.

2. Program naprawy państwa i reformacja w Polsce

Program naprawy państwa, tzw. egzekucja praw. Andrzej Frycz Modrzewski. Mieszczański i szlachecki ruch reformacyjny. Arianie i ich ideologia społeczna. Szkolnictwo katolickie i prote-stanckie. Znaczenie reformacji dla rozwoju myśli postępowej i kultury narodowej. Początki kontrreformacji i reakcji katolickiej.

3. Polityka zagraniczna Polski Jagielloń-skiej pod koniec XV i w XVI w.

Sytuacja międzynarodowa Polski pod koniec XV i na po-czątku XVI w. Zjazd w Wiedniu (1515). Ostatnia wojna z Zako-

nem i hołd pruski (1525). Wojny z Moskwą za Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta. Dążenie do umocnienia się na Bałtyku — kwestia inflancka.

4. Walka o unię

Charakter stosunków polsko-litewskich po unii horodelskiej. Stanowisko obozu egzekucyjnego wobec Litwy. Walka na sejmach o unię. Włączenie do Korony ziem ukraińskich. Unia lubelska (1569), główne postanowienia i charakter unii. Ocena unii.

5. Pierwsze wolne elekcje

Sprawa uregulowania następstwa tronu po wymarciu Jagiellońców. Bezkrólewie po śmierci Zygmunta Augusta: konfederacje kapturowe, sejm konwokacyjny. Wolna elekcja i wybór Henryka Walezego. Artykuły henrycjańskie i pacta conventa.

Druga wolna elekcja i wybór Stefana Batorego. Reformy wewnętrzne Batorego: wojskowa i sądowa. Batory jako mąż stanu i polityk. Jan Zamojski — plany wzmocnienia władzy królewskiej. Wojna z Moskwą za Stefana Batorego (1577—1582) — rozejm w Jamie Zapolskim.

6. Organizacja Rzeczypospolitej szlacheckiej

Terytorium państwa i podział administracyjny. Zakres władzy królewskiej. Urzędy centralne i ziemskie. Siły zbrojne. Skarb. Wymiar sprawiedliwości.

Przydział godzin na realizację poszczególnych działów programu:

1. Początki feudalizmu	17. godz.
2. Rozkwit feudalizmu w XII—XV w.	22 „
3. Rozkład feudalizmu	25 „
Razem: 64 godz.	

KLASA X

(2 godziny tygodniowo)

Rozkład feudalizmu (cd.)

I. Europa zachodnia i środkowa w XVII wieku

1. Wojna trzydziestoletnia 1618—1648

Stosunki gospodarcze, społeczne i polityczne w Rzeszy Niemieckiej na początku XVII w. Habsburgowie — ostoja feudalizmu

i reakcji katolickiej. Wybuch wojny w Czechach. Bitwa pod Białą Górą (1620).

• Przekształcenie się wojny domowej w europejską. Pokój westfalski (1648).

2. Rewolucja burżuazyjna w Anglii

Wewnętrzna sytuacja w Anglii na początku XVII w. Reformy „Długiego“ parlamentu. Wybuch wojny i obalenie monarchii (1649). Dyktatura Cromwella i jego rządy. ~~Restauracja~~ Stuartów. Przewrót w r. 1688.

Utrwalenie rządów parlamentarnych w Anglii w XVII w. Historyczne znaczenie rewolucji angielskiej.

3. Absolutyzm we Francji

Początki kapitalizmu we Francji w XVII wieku. Richelieu. Absolutne rządy Ludwika XIV. Wzrost sprzeczności klasowych we Francji. Dworski charakter kultury absolutyzmu francuskiego i jej wpływy w Europie.

II. Zahamowanie rozwoju sił wytwórczych w Rzeczypospolitej Polskiej

1. Kształtowanie się rządów magnackich w pierwszej połowie XVII w.

Zygmunt III Waza na tronie polskim. Wzrost znaczenia politycznego magnaterii. Rokosz Zebrzydowskiego. Osłabienie władzy królewskiej.

Walki wewnętrzne w Rosji w początkach XVII wieku. Samożwańcy. Interwencja Polski i Szwecji. Kluszyń i zajęcie Moskwy przez wojska polskie. Rozejm w Dywilinie.

Wojna ze Szwecją: przyczyny wojen, Kirchholm, Oliwa. Rozejm w Altmarku (1629). Flota polska.

Polska wobec wojny 30-letniej. Wojna z Turcją (Cecora 1620, Chocim 1621).

Władysław IV na tronie polskim. Wojna z Rosją i pokój w Polanowie (1634). Rozejm ze Szwecją w Sztumdorfie. Budowa floty polskiej i portów na Helu.

III. Początki kryzysu Rzeczypospolitej (od połowy XVII w.)

Jan Kazimierz na tronie polskim. Ziemie ukraińskie i białoruskie pod władzą polskich feudałów. Powstanie Kozaków i chłopów ukraińskich pod wodzą Chmielnickiego (1648—1668). Układ w Perejasławiu.

Wojny z Rosją o Ukrainę. Rozejm w Andruszowie (1667).

Walka chłopów polskich z uciskiem pańszczyźnianym. Powstanie podhalańskie, wielkopolskie, walka chłopów w królewskich wsiach.

Najazd Szwedów na Polskę w latach 1655—1660. Zdrada magnatów. Walka z najazdem i jej ogólnonarodowy charakter. Stefan Czarniecki — organizator walki. Rozbicie koalicji antypolskiej. Utrata lenna pruskiego wskutek układu welawsko-bydgoskiego (1657). Pokój w Oliwie (1660).

Michał Korybut Wiśniowiecki na tronie polskim. Ścieranie się orientacji francuskiej i habsburskiej w Polsce.

Najazd Turków, utrata Podola i Kamieńca Podolskiego — haniebnym pokój w Buczaczu. Zwycięstwa hetmana Sobieskiego nad Turkami — Chocim (1673).

Jan III Sobieski na tronie polskim. Traktat w Jaworowie. Przymierze zaczepno-odporne z Habsburgami. Odsiecz wiedeńska (1683) — ostatni wielki czyn orężny Polski szlacheckiej.

IV. Wzrost znaczenia ościennych państw: Rosji i Prus

Rosja za Piotra I. Reformy i przemiany wewnętrzne. Powstania chłopskie. Wojna północna i udział w niej Polski. Polityka Piotra I wobec Polski. Wzrost znaczenia międzynarodowego Rosji. Powstanie królestwa pruskiego (1701) i jego wzrost terytorialny. Polityka Prus wobec Polski.

V. Upadek znaczenia Rzeczypospolitej

Upadek ekonomiczny: upadek gospodarki chłopskiej, wzrost latyfundiów magnackich, walka klasowa na wsi, Upadek miast, handlu i rzemiosła.

Upadek polityczny: rządy oligarchii magnackiej, upadek międzynarodowego znaczenia Polski za Sasów (traktat Loewenwoldego 1732).

Rozkład aparatu państwowego: anarchia, liberum veto, konfederacje, rokosze. „Polska nierządem stoi“. Upadek kulturalny Polski. Początki postępowej myśli politycznej. (Leszczyński, Konarski).

VI. Kultura Oświecenia w Europie

Ideologia doby Oświecenia. Główne ośrodki: Niderlandy, Anglia, Francja. Przedstawiciele Oświecenia: Locke, Voltaire, Montesquieu, Rousseau. Wielka Encyklopedia (Diderot), jej rola społeczna i polityczna. Fizjokraci.

VII. Przewrót przemysłowy w Anglii

Gospodarcze przesłanki rewolucji przemysłowej. Początki produkcji maszynowej. Zmiany społeczne w Anglii na przełomie XVIII i XIX stulecia.

VIII. Wojna o niepodległość i utworzenie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej

Kolonie angielskie w Ameryce Północnej. Przyczyny wojny z Anglią o niepodległość kolonii. Walka kolonii o niepodległość. Deklaracja niepodległości. Rola mas ludowych. Waszyngton i Franklin. Stanowisko Europy. Udział Kościuszki i Pułaskiego. Konstytucja Stanów Zjednoczonych (1787).

Okres zwycięstwa i ugruntowania się kapitalizmu

I. Wielka burżuazyjna rewolucja we Francji 1789—1794 r.

Położenie wewnętrzne Francji w przededniu rewolucji: sytuacja gospodarcza, walka polityczna i ideologiczna burżuazji. Zwołanie Stanów Generalnych i początek rewolucji — zburzenie Bastylii.

Działalność Zgromadzenia Ustawodawczego. Powstanie chłopskie. Deklaracja Praw człowieka i obywatela. Reformy Zgromadzenia Narodowego. Konstytucja 1791 r. Działalność Zgromadzenia Prawodawczego.

Zyromdyści u władzy. Francja republiką burżuazyjną. Dyktatura jakobinów. Walka jakobinów z kontrrewolucją we Francji. Reformy jakobinów. Przewrót termidoriański. Charakterystyczne cechy i historyczne znaczenie rewolucji francuskiej.

II. ~~Kształowanie się~~ *Kształowanie się* stosunków kapitalistycznych w Polsce

Elekcja Stanisława Augusta Poniatowskiego. Reformy polityczne Czartoryskich i ich załamanie się. Konfederacja barska, jej cele i oblicze. Pierwszy rozbiór Polski (1772).

Reformy sejmu rozbiorowego: Rada Nieustająca, Komisja Edukacji Narodowej (1773), reorganizacja szkolnictwa, wybitni członkowie komisji.

Dziesięcioletni okres walki o reformy. Przemiany gospodarcze na wsi i w miastach: oczynszowanie, manufaktury, rozwój Warszawy. Kultura Oświecenia w Polsce w drugiej połowie XVIII wieku. Piśmiennictwo polityczne (Staszic, Kołłątaj). Literatura i sztuka. Charakterystyka polskiego Oświecenia.

III. Walka o niepodległość i odrodzenie Rzeczypospolitej

Sejm Czteroletni (1788—1792). Sytuacja międzynarodowa. Pierwsze uchwały Sejmu Czteroletniego. Uchwalenie konstytucji 3 maja.

Konstytucja 3³ maja: reformy ustrojowe, reformy społeczne, znaczenie Konstytucji 3 maja 1791 r.

Targowica i II rozbiór Polski (1793). Opozycja magnatów i zacofanej szlachty. Konfederacja targowicka. Zdrada Prus. Wojna polsko-rosyjska. Akces króla do Targowicy. II rozbiór Polski (1793).

Powstanie kościuszkowskie (1794). III rozbiór Polski (1795 r.). Sytuacja w kraju po II rozbiorze. Przygotowania powstańcze (spiski, kluby jakobińskie, działalność patriotów na emigracji, wpływ rewolucji francuskiej). Wybuch powstania, jego przebieg i zasięg. Rola chłopów i mieszczan. Uniwersał połaniecki i jego znaczenie. Upadek powstania, jego znaczenie i ocena. III rozbiór Polski (1795).

Przyczyny upadku Polski szlacheckiej.

IV. Europa w latach 1794—1815

1. Dyktoriaat we Francji

Prześladowanie zwolenników rewolucji — Spisek Babeufa. Wojna w okresie rządów Dyktoriaatu. Wyprawa egipska. Przewrót państwowy w listopadzie 1799 r. Polityka wewnętrzna Bonapartego.

2. Walka Polaków na emigracji

Emigracja polska po 1795 r. Utworzenie legionów polskich we Włoszech. Udział w walkach napoleońskich. Załamanie się idei legionowej. San Domingo. Znaczenie legionów.

3. Cesarstwo we Francji

Ogłoszenie cesarstwa (1804). Wojny napoleońskie. Blokada kontynentalna. Wzrost oporu przeciwko hegemonii Francji. Hiszpania.

4. Księstwo Warszawskie

Udział Polaków w kampanii 1806—1807. Traktat w Tylży i utworzenie Księstwa Warszawskiego (1807). Konstytucja Księstwa. Dekret grudniowy i jego następstwa. Sytuacja gospodarcza. Kultura i oświata. Udział w wojnach Napoleona.

5. Upadek cesarstwa

Kryzys w stosunkach międzynarodowych. Wojna z Rosją (1812). Klęska Napoleona. Kampania 1813—1814. Upadek Księstwa Warszawskiego. Upadek Napoleona. Znaczenie wojen napoleońskich.

V. Siły rewolucyjne w walce ze starym porządkiem (1815—1848)

1. Kongres wiedeński i system reakcji

Rola wielkich mocarstw na kongresie. „Sto dni“ Napoleona. Zasada legitymizmu i restauracji. Postanowienia kongresu. „Święte przymierze“.

2. Ruch rewolucyjny w Europie w latach 1815—1830

Walka „Świętego przymierza“ z ruchami rewolucyjnymi w latach 1815—1830: Hiszpania, Włochy. Powstanie narodowe

w Grecji i ogłoszenie niepodległości Grecji (1829). Powstanie dekabrystów w Rosji.

3. Francja i Anglia w I połowie XIX w.

Francja w okresie restauracji. Rewolucja lipcowa i jej wpływ na Europę. Charakterystyka monarchii lipcowej. Rozwój Anglii w I połowie XIX w. Położenie i organizowanie się robotników (Związki zawodowe). Ruch czartystów i jego znaczenie.

4. Socjalizm utopijny

Warunki powstania socjalizmu utopijnego. Teorie utopijne: Saint-Simon, Fourier, Owen — ich poglądy.

5. Królestwo Polskie w latach 1815—1830

Powstanie Królestwa i jego ustrój polityczny — Konstytucja 1815 r. Przemiany gospodarcze i społeczne. Gospodarcze położenie wsi. Rozwój przemysłu w Królestwie. Kształtowanie się proletariatu miejskiego.

Oświata w Królestwie Polskim. Stopniowy wzrost reakcji. Represje. Legalna opozycja sejmowa („kaliszanie“). Tajne związki w Królestwie i ich baza społeczna, zasięg i łączność z dekabrystami. Łukasiński i jego działalność. Towarzystwo Patriotyczne. Organizacje młodzieżowe w Warszawie i Wilnie.

6. Powstanie listopadowe

Przyczyny i wybuch powstania, udział ludu warszawskiego. Dyktatura Chłopickiego i jej konsekwencje. Reaktywowanie Towarzystwa Patriotycznego i jego program, działalność i przywódcy. Detronizacja Romanowych. Powołanie Rządu Narodowego.

Sprawa chłopska w powstaniu. Przebieg działań wojennych — wojna polsko-rosyjska 1831 roku. Wrzenie sierpniowe. Obłężenie i kapitulacja Warszawy. Upadek powstania. Europa wobec powstania. Przyczyny upadku i znaczenie powstania listopadowego.

7. Wielka Emigracja i jej więź z krajem

Polacy na emigracji. Główne ośrodki emigracji. Joachim Lelewel. Obozy polityczne na emigracji: Hotel Lambert — jego program i przywódcy. Towarzystwo Demokratyczne Polskie — jego program. Wielki Manifest, przywódcy. Lud Polski — ideologia, przywódcy. Więź emigracji z krajem. Emisarjusze. Próby powstańcze.

Wolność polityczna po powstaniu listopadowym

8. Królestwo polskie po powstaniu listopadowym

Ucisk Polaków przez carat — likwidacja systemu konstytucyjnego, „era Paskiewiczowska“. Położenie gospodarcze Królestwa po upadku powstania. Tajne związki w Królestwie.

9. Zabór pruski i austriacki w latach 1815—1848

Położenie gospodarcze. Księstwo Poznańskie po powstaniu listopadowym. Ucisk Polaków. Związek Plebejuszy. Rozwój kulturalny.

Charakterystyka zaboru austriackiego w latach 1815—1846.

10. Powstanie krakowskie 1846 r.

Narastanie sytuacji rewolucyjnej. Wybuch powstania w Krakowie. Program Rządu Narodowego. Rola Dembowskiego. Powstanie chłopskie w Galicji. Upadek powstania i jego ocena przez Marksa i Engelsa.

11. Powstanie socjalizmu naukowego

Historyczne warunki powstania socjalizmu naukowego. Wczesny okres działalności Karola Marksa i Fryderyka Engelsa. Związek Komunistów. „Manifest Komunistyczny“ — podstawowe założenia i historyczne znaczenie.

Przydział godzin na realizację poszczególnych działów programu:

- 1. Rozkład feudalizmu . . . . . 22 godz.
  - 2. Zwycięstwo i ugruntowanie się kapitalizmu . 42 „
- Razem: 64 godz.

KLASA XI

(2 godziny tygodniowo)

Okres wolnokonkurencyjnego kapitalizmu i początków imperializmu

I. Od rewolucji 1848 roku do Komuny Paryskiej 1871 roku

1. Rewolucja 1848 r. we Francji

Wybuch rewolucji lutowej. Pierwszy etap rewolucji. Drugi etap rewolucji — powstanie czerwcowe. Upadek republiki — zamach Ludwika Napoleona. Charakter rewolucji 1848 r. we Francji.

2. Rewolucja 1848 r. w Niemczech i Austrii

Walka Niemiec o zjednoczenie i likwidację feudalizmu. Wybuch rewolucji w Berlinie i Wiedniu. Parlament frankfurcki. Działalność Marksa i Engelsa. Upadek rewolucji i jej osiągnięcia.

Ruch narodowyzwoleńczy i walka o likwidację feudalizmu w krajach monarchii habsburskiej. Wybuch rewolucji. Uwłaszczenie chłopów. Rewolucja na Węgrzech i udział w niej Polaków. Interwencja Rosji i upadek rewolucji.

3. Rewolucja 1848 r. na ziemiach polskich

Powstanie w Wielkopolsce. Polski Komitet Narodowy. Manifest o uwłaszczeniu chłopów. Ugoda w Jarosławcu. Partyzantka ludowa. Sprawa polska w parlamencie frankfurckim.

Walki rewolucyjne w Galicji. Uwłaszczenie chłopów. Sprawa ukraińska.

Udział Polaków w europejskich ruchach rewolucyjnych 1848—1849.

4. Rewolucja 1848 r. we Włoszech. Zjednoczenie Włoch

Stosunki ekonomiczne i polityczne. Walka o zjednoczenie Włoch (1848). Interwencja Austrii. Walki o zjednoczenie Włoch w latach 50. Cavour i jego program. Rola Garibaldiego. Utworzenie królestwa włoskiego (1861). Ostateczne zjednoczenie Włoch.

5. Polityka reakcji w Europie po rewolucji 1848—1849 r.

II Cesarstwo we Francji. Wojna krymska i klęska Rosji. Powstania i bunty chłopskie. Walka rewolucyjnych demokratów z cearem. Reforma uwłaszczeniowa 1861 r. i jej następstwa.

6. Powstanie styczniowe

Stosunki społeczno-gospodarcze w Królestwie Polskim w połowie XIX w. Narastanie walki narodowyzwoleńczej. Stronnictwa Czerwonych i Białych. Stosunek demokratów rosyjskich do sprawy polskiej. Działalność Wielopolskiego.

Wybuch powstania. Manifest 22 I 1863 r. Akcja dyplomatyczna państw europejskich i jej cele. Walka partyzancka i jej przy-

wódcy. Akcja powstańcza na Litwie i Białorusi. Dyktatura Romu-
alda Traugutta. Udział w powstaniu demokratów innych narodo-
wości. Ukaz carski o uwłaszczeniu i jego następstwa.

Upadek powstania. Znaczenie ogólnonarodowe powstania sty-
czniowego. Marks i Engels o powstaniu styczniowym.

7. Wojna domowa w Stanach Zjednoczonych

Ekonomiczne sprzeczności między stanami północnymi i poł-
udniowymi. Wojna domowa. Abraham Lincoln. Zniesienie niewolnic-
twa. Następstwa wojny domowej.

8. Austria i Prusy w latach 1860—1870

Rywalizacja Prus i Austrii w Rzeszy Niemieckiej. Wojna z Da-
nią. Wojna prusko-austriacka: Sadowa (1866). Utworzenie Związku
Północno-Niemieckiego (1867).

Początki niemieckiego ruchu robotniczego: Lassalle, Wilhelm
Liebknecht, August Bebel.

Przekształcenie się monarchii habsburskiej w Austro-Węgry.

9. Pierwsza Międzynarodówka

Warunki historyczne powstania I Międzynarodówki. Założenie
Międzynarodowego Stowarzyszenia Robotniczego. Walka o zwycię-
stwo socjalizmu naukowego w ruchu robotniczym. Stanowisko
I Międzynarodówki wobec sprawy polskiej. „Kapitał“ Karola Mar-
ksa i jego znaczenie dla klasy robotniczej. Historyczne znaczenie
I Międzynarodówki.

II. Komuna Paryska

1. Wojna francusko-pruska 1870—1871 r.

Antagonizm francusko-pruski. Wybuch wojny. Klęska Francji
i upadek cesarstwa. Kapitulacja rządu Thiersa. Utworzenie cesar-
stwa niemieckiego (1871).

2. Komuna Paryska 1871 r.

Proletariacka rewolucja 18 III 1871 r. Proklamowanie Komu-
ny. Polityczne i gospodarcze reformy Komuny. Komuna a chłopci.
Wojna domowa między Komuną a rządem wersalskim. Udział Po-
laków w wojnie francusko-pruskiej i w obronie Komuny. Krwawy
tydzień (21—28 V).

Historyczne znaczenie Komuny.

III. Świat pod koniec XIX i na początku XX w.

1. Cesarstwo niemieckie

Początki kapitalizmu monopolistycznego. Sojusz junkrów z wielką burżuazją. Polityka zagraniczna i wewnętrzna. Niemiecki ruch robotniczy. Kongres zjednoczeniowy w Gotha (1875); ustawy wyjątkowe przeciwko socjalistom. Rewizjonizm. Trzy kierunki w niemieckiej socjaldemokracji.

2. Wielka Brytania

Przemiany ustrojowe w Anglii w II połowie XIX w. Ruch wyzwoleńczy Irlandii. Imperializm brytyjski (posiadłości kolonialne, dominia). Wojna angielsko-burska. Położenie klasy robotniczej.

3. III Republika we Francji

Republika parlamentarna. Ruch robotniczy i jego przywódcy. Powstanie monopolistycznego kapitalizmu. Zabory kolonialne. Sojusz francusko-rosyjski.

4. Stany Zjednoczone Ameryki Północnej

Rozkwit wielkiego przemysłu. Imigracja. Partie polityczne. Ekspansja kolonialna. Specyfika amerykańskiego ruchu robotniczego.

5. Rosja na przełomie XIX i XX w.

Rozwój przemysłu w warunkach zacofania gospodarczego. Początek ruchu robotniczego. Rewolucyjna działalność Lenina. Powstanie partii nowego typu — II Zjazd SDPRR (1903).

6. Ziemie polskie po powstaniu styczniowym

Rozwój gospodarczy Królestwa Polskiego. Represje po upadku powstania — rusyfikacja. Walka z rusyfikacją. Pozytywizm.

Zabór pruski. Germanizacyjna polityka Bismarka. Komisja Kolonizacyjna. Rugi pruskie. Hakata. Walka o utrzymanie polskości.

Odrodzenie narodowe na Śląsku.

Zabór austriacki: autonomia Galicji. Rządy stańczyków i ich ideologia. Zacofanie gospodarcze kraju. Emigracja stała i sezonowa. Początki i rozwój ruchu ludowego. Rozwój życia narodowego i kulturalnego: szkoły i uniwersytety. Rozwój nauki polskiej — Akademia Umiejętności.

Początki ruchu robotniczego na ziemiach polskich. Wczesny etap walki i działalność studentów, postępowej inteligencji — Bolesław Limanowski.

Ludwik Waryński i jego początkowa działalność. Wielki Proletariat (1882—1886): program, rewolucyjna działalność, proces 29 proletariatszyków. Historyczne znaczenie partii „Proletariat“.

7. II Międzynarodówka

Masowe partie robotnicze. Kongres paryski 1889 r. — utworzenie II Międzynarodówki. Święto 1 Maja. Reformizm. Rewizjonizm (Bernstein). Walka z rewizjonizmem.

8. Daleki wschód w II połowie XIX i na początku XX w.

Wyzysk kolonialny Indii. Powstanie Sipajów. Próby ujarznienia Japonii. Reformy Meidzi. Rozwój gospodarczy. Polityka zagraniczna Japonii.

Antyfeudalna i narodowa walka Chin w XIX w. Ujarznienie Chin przez imperializm światowy. Powstanie bokserów (1900). Sun-Yat-Sen i jego działalność.

9. Przemiany społeczne i ideologiczne na ziemiach polskich u schyłku XIX w.

Walka ekonomiczna klasy robotniczej. Rozwarstwienie chłopstwa. Zmierzch ideologii pozytywistycznej. Wzrost dążeń narodowowyzwoleńczych (Liga Polska, Zet, Głos).

II Proletariat. Związek Robotników Polskich. „Bunt łódzki“ (1892). Zjazd paryski (1892) i powstanie PPS. SDKPiL — powstanie i ideologia, przywódcy. Ruch socjalistyczny pod zaborem austriackim i pruskim. Narodowa Demokracja.

Rozwój imperializmu

I. Burżuazyjno-demokratyczna rewolucja 1905 roku

Wojna rosyjsko-japońska i klęska Rosji. „Krwawa niedziela“ i wybuch rewolucji 1905. Charakterystyka przebiegu rewolucji 1905 r. w Rosji. Powstanie grudniowe. Taktyka caratu. Przyczyny upadku i znaczenie rewolucji 1905 r.

Rewolucja 1905 r. na ziemiach polskich. Sprzeczności klasowe i narodowe na początku XX w. Wybuch rewolucji 1905 r. w Królestwie Polskim. Strajk szkolny. Wrzenie rewolucyjne na wsi. Or-

ganizacje bojowe PPS. Organizacja Wojskowa SDKPiL. Łódzkie powstanie zbrojne i jego znaczenie. Rozłam w PPS. Znaczenie rewolucji 1905 r. na ziemiach polskich.

II. Pierwsza wojna światowa 1914—1918 r.

Sprzeczności między mocarstwami imperialistycznymi. Trójprzymierze i trójporozumienie. Stanowisko II Międzynarodówki wobec groźby wojny. Wybuch wojny światowej. Państwa centralne i koalicja. Charakterystyka przebiegu wojny. Stanowisko partii robotniczych wobec wojny (Zimmerwald, Kienthal).

III. Burżuazyjno - demokratyczna rewolucja lutowa w Rosji 1917 r.

Kłęska Rosji w wojnie. Wybuch rewolucji i obalenie caratu. Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich. Rząd Tymczasowy. Dwuwładza.

Wielka Socjalistyczna Rewolucja Październikowa — początek nowej ery

I. Rewolucja Październikowa

Okres przygotowania rewolucji. Tezy kwietniowe Lenina. Wzrost kontrrewolucji. Przygotowania do zbrojnego powstania. Powstanie październikowe w Piotrogradzie. II Zjazd Rad — pierwsze dekrety władzy radzieckiej i ich przełomowy charakter. Udział Polaków w rewolucji.

II. Wpływ Rewolucji Październikowej na wzrost ruchu rewolucyjnego w świecie

Wybuch rewolucji w Niemczech w 1918 r. — rola Związku Spartakusa. Wzrost kontrrewolucji (zabójstwo Róży Luksemburg i Karola Liebknechta). Rewolucja w Austrii i na Węgrzech. Utworzenie III Międzynarodówki.

III. Traktat wersalski i jego postanowienia i znaczenie

IV. Sprawa polska podczas pierwszej wojny światowej

Orientacje i ugrupowania polityczne w oparciu o państwa centralne i koalicję. Stanowisko SDKPiL — orientacja na rewolucję w państwach zaborczych.

Stanowisko państw walczących wobec sprawy polskiej. Akt 5 listopada 1916 r. Stanowisko Rosji wobec sprawy polskiej po rewolucji lutowej. Orędzie Wilsona i jego znaczenie dla Polski.

Polskie formacje wojskowe w kraju i za granicą (Legiony, armia polska we Francji, formacje wojskowe w Rosji).

Rewolucja Październikowa a niepodległość Polski. Wpływ rewolucji w Niemczech i Austrii na powstanie państwa polskiego.

V. *Walka o władzę w Polsce w latach 1918—1919*

Narastanie sytuacji rewolucyjnej na ziemiach polskich: rozbrajanie wojsk austriackich i niemieckich, tworzenie się Rad Delegatów Robotniczych. Walka chłopów o ziemię. Tworzenie się ośrodków państwowości polskiej w Lublinie, Warszawie, Krakowie i Poznaniu. Ujęcie władzy przez Piłsudskiego. Stanowisko PPS w okresie walki o władzę (Rząd Moraczewskiego). Powstanie KPRP (1918). Wybory do Sejmu Ustawodawczego i jego zwołanie.

VI. *Walka o granice w latach 1918—1923*

Walki z Ukraińcami, zatarg z Czechami, powstanie w Wielkopolsce, wojna polsko-radziecka (wyprawa na Kijów, kontrofensywa radziecka i jej załamanie się — bitwa pod Warszawą, pokój ryski).

Plebiscyty na Mazurach i Śląsku.

Powstanie śląskie.

VII. *Świat imperialistyczny po pierwszej wojnie światowej*

Powstanie nowych państw. Sprzeczności między mocarstwami. Liga Narodów. Powstawanie partii komunistycznych. Faszyzm we Włoszech. Pomoc USA i Anglii w odbudowie militarystyki niemieckiej. Locarno. Walki rewolucyjne w krajach kolonialnych i zależnych (Azja, Afryka).

VIII. *Budowa socjalizmu w ZSRR*

Zwycięstwo władzy radzieckiej nad kontrrewolucją i interwencją. Trudności odbudowy. Nowa Ekonomiczna Polityka. Śmierć Lenina ((1924). Pięciolatki i kolektywizacja rolnictwa. Uchwalenie konstytucji 1936 r.

IX. Rzeczpospolita Polska w latach 1921—1926

Trudności obudowy państwa: zniszczenia wojenne, zacofanie gospodarcze, zależność od obcego kapitału, zaostrenie walk klasowych. Konstytucja 17 marca 1921 r.: główne postanowienia. Wzrost napięcia rewolucyjnego w 1923 r. II Zjazd KPP. Reforma walutowa Grabskiego. Budowa Gdyni. Reforma rolna 1925 r. Osiągnięcia i braki w dziedzinie oświaty.

X. Przewrót majowy 1926 r.

Kryzys parlamentarnego systemu rządów. Wzrost tendencji faszystowskich. Zamach majowy Piłsudskiego. Stopniowa faszycyzacja kraju.

XI. Świat imperialistyczny w okresie kryzysu (1929—1933)

Światowy kryzys przemysłowy, agrarny i finansowy. Bezrobocie. Dojście do władzy Hitlera. Terror faszystowski w Niemczech.

XII. Polska w latach kryzysu i faszycyzacji (1929—1933)

Wzrost zależności od obcego kapitału. „Strajki polskie“. Przeludnienie wsi. „Rządy Pułkowników“. Opozycja rewolucyjna (KPP) i legalna (Centrolew) w walce z faszyzmem. Brześć. Łuck.

XIII. Świat w przededniu drugiej wojny światowej

Główne kierunki agresji faszystowskich Niemiec i Włoch. Oś Rzym—Berlin—Tokio. Uchwały VII Kongresu Kominternu. Rewolucja i kontrrewolucja w Hiszpanii i udział Polaków w obronie republiki.

Wzrost walk wyzwoleńczych w Chinach. Rola Komunistycznej Partii Chin. Wojna domowa. Agresja Japonii i interwencja wielkich mocarstw.

Stanowisko państw imperialistycznych wobec agresji faszystowskiej: Monachium (1938). Pertraktacje mocarstw zachodnich z ZSRR. Radziecko-niemiecki pakt nieagresji (1939).

XIV. Polska w przededniu drugiej wojny światowej

Polityka zagraniczna sanacyjnego rządu. Konstytucja kwietniowa 1935 r. i jej faszystowski charakter. Próby przewyciężenia słabości gospodarczej i militarnej państwa. C.O.P. Okrażenie Pol-

ski przez hitlerowskie Niemcy. Zerwanie przez Hitlera paktu o nieagresji. Gwarancje angielskie.

XV. *Walka postępowych sił w Polsce przeciwko faszyzmowi*

Walka klasy robotniczej pod przewodnictwem KPP o jednolity front ludowy. Jednolitifrontowe skrzydło PPS. Radykalizacja mas chłopskich, inteligencji i innych sił antyfaszystowskich narodu.

Walka w obronie kultury o powszechność i postępową treść nauczania. Wolna Wszechnica. Uniwersytety ludowe i robotnicze. Postępowa prasa.

Pozbawienie postępowych sił kierownictwa na skutek rozwiązania KPP przez III Międzynarodówkę.

Druga wojna światowa

I. Kampania wrześniowa

Najazd hitlerowski na Polskę (1939). Dysproporcja sił i środków stron walczących. Postawa społeczeństwa polskiego. Obrona Westerplatte. Bitwy graniczne. Bitwa nad Bzurą. Obrona Warszawy. Wkroczenie wojsk radzieckich 17 IX 1939 r. Ostatnie walki z Niemcami: bitwa pod Kockiem. Wycofanie się rządu i dowództwa do Rumunii. Utworzenie polskiego rządu i wojska na emigracji we Francji.

II. Światowy charakter wojny

Sukcesy hitlerowskie na zachodzie w 1940 r. i na południu Europy w 1941 r. Wojna z ZSRR i powstanie koalicji antyhitlerowskiej. Bitwa pod Moskwą. Obleżenie Leningradu. Bitwa pod Stalingradem i jej znaczenie. Bitwa o Atlantyk. Działania wojenne na Dalekim Wschodzie. Wojna w Afryce. Lądowanie wojsk sprzymierzonych we Włoszech. II front. Ofensywa radziecka w 1945 r. Zdobywanie Berlina. Kapitulacja Niemiec. Zakończenie wojny z Japonią.

III. Charakter działań wojennych

Przewaga środków natarcia nad środkami obrony. Masowe użycie broni pancernej i lotnictwa. Wojska spadochronowe. Operacje desantowe. Użycie bomby atomowej.

Rola i znaczenie przemysłu wojennego

IV. Okupacja hitlerowska w Polsce

1. Rządy okupanta

Terror jako metoda rządów okupanta. Plany biologicznego wyniszczenia narodu polskiego. Więzienia, obozy koncentracyjne, masowe egzekucje, wysiedlenia. Prześladowania i zagłada Żydów. Gospodarcza eksploatacja kraju. Niszczenie dorobku kulturalnego narodu polskiego.

2. Ruch oporu w kraju

Główne ośrodki dyspozycji politycznej: Rząd Londyński i jego Delegatura na kraj. PPR. KRN.

Ważniejsze organizacje wojskowe: Armia Krajowa, Gwardia Ludowa, Bataliony Chłopskie, Armia Ludowa. Przykłady walk. Dywersja i sabotaż. Partyzantka. ZWM. „Szare szeregi“. Tajne nauczanie. Powstanie w getcie warszawskim. Powstanie warszawskie.

3. Walki wojska polskiego na różnych frontach

Narwik. Kampania we Francji. Bitwa o Anglię. Udział marynarki polskiej. Walki w Afryce (Tobruk). Walki we Włoszech (Monte Cassino). Udział w ofensywie sprzymierzonych na Zachodzie (Falaise — Arnheim).

Wojsko polskie w ZSRR, Lenino. Udział w wyzwoleniu Polski i rozgromieniu hitlerowców. Berlin.

V. Powstanie Polski Ludowej

Powstanie PKWN. Manifest Lipcowy i jego znaczenie. Poczdam — główne postanowienia.

Przydział godzin na realizację poszczególnych działań programu:

1. Okres wolnokonkurencyjnego kapitalizmu i początków imperializmu	29 godz.
2. Rozwój imperializmu	6 godz.
3. Wielka Socjalistyczna Rewolucja Październikowa — początek nowej ery	19 „
4. Druga wojna światowa	10 „

Razem: 64 godz.

